

Elogi del candidat Pronunciat pel Dr. Miquel Caminal

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector,
Digníssima presidència,
Senyores i senyors,

És un privilegi i una satisfacció per a mi posar de relleu els mèrits que fan mereixedor al professor J. M. Bricall de la investidura de doctor *honoris causa* per la Universitat Rovira i Virgili. He dit mèrits i no lloança, i he dit bé perquè les persones que coneixem J. M. Bricall sabem de la seva prevenció i incomoditat quan ell és el protagonista de l'afalac i de la litúrgia que l'envolta. Independent en el pensar, irònic i, a voltes, provocador en el parlar, i enèrgic en el fet, J. M. Bricall és de les persones amb les quals no és possible restar indiferent.

Va néixer el 3 de desembre de 1936, un any doblement significatiu en la seva biografia acadèmica i política. La publicació de la *General Theory of Employment, Interest and Money* de John Maynard Keynes i l'inici de "la guerra dels tres anys" resultaran fets particularment transcendents en la vida personal, universitària i pública de J. M. Bricall. Keynesianisme i tarradellisme són dos "ismes" que marquen la seva personalitat i que tenen les seves arrels en l'estudi d'aquells tràgics anys trenta a Catalunya i Europa.

J. M. Bricall va cursar les llicenciatures de Dret i Economia a la Universitat de Barcelona, i va obtenir el grau de doctor en sengles titulacions els anys 1968 i 1975, respectivament. Professor d'Economia Política i Hisenda Pública a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona des del curs 1959-60, ha seguit una carrera acadèmica laberíntica el trajecte de la qual es va trobar, més d'un cop, tallat o desviat, bé per l'arbitrarietat de la dictadura, bé per la no menor arbitrarietat de la mà ben visible del mercat de les oposicions. Un mal que li va fer el bé de conèixer i ésser professor d'altres centres universitaris i d'ensenyament superior fins a l'obtenció de la càtedra d'Economia Política i Hisenda Pública per la Universitat de Barcelona, el 1981. Ha estat professor de Teoria Econòmica i director del Departament d'Economia a l'Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses, catedràtic contractat a la Universitat Autònoma de Barcelona, *maître de conférences associé* de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Ciències Socials de Grenoble, i catedràtic d'Economia Política i Hisenda Pública a la Universitat de les Illes Balears.

La formació acadèmica de J. M. Bricall ha tingut l'influent mestre de Josep Lluís Sureda, del qual ha heretat la rellevància metodològica que té la història per a la comprensió dels problemes econòmics del present, la crítica a la teoria econòmica convencional del neoclassicisme i la recuperació, en part, dels clàssics de l'economia política (Smith, Ricardo i Marx), a partir de l'anàlisi crítica del grup d'economistes de l'escola de Cambridge. La redacció del manual *Introducció a l'economia*, publicat en llengua catalana el 1977, reflecteix aquesta influència i, particularment, l'adopció del nou paradigma de l'economia política davant l'economia pura del neoclassicisme.

En paraules del professor Sureda, escrites en l'excel·lent pròleg a la primera edició catalana, i que tenen avui renovada actualitat davant la febre monetarista dels anys vuitanta i primers noranta, "la teoria convencional era un *magatzem de caixes buides* o, com diu Galbraith, més que d'una ciència es tractava d'un sistema de creences els models teòrics de les quals no servien per atraure l'atenció, sinó per desviar-la, de les qüestions *socialment urgents*". I aclaria a continuació: "la revitalització de l'economia política enfront de la teoria econòmica neoclàssica implica fixar el centre d'interès de l'anàlisi en la producció i en la distribució del producte i no en l'intercanvi; significa subratllar la importància de la interdependència en la producció i no en els mercats, i advertir que les relacions tècniques i institucionals entre sectors productius i classes socials són més importants que les decisions dels agents econòmics, consumidors o empreses, agrupats segons les funcions que exerceixen en el mercat".

Vull remarcar que *Introducció a l'economia* de J. M. Bricall va ser escrita i editada originàriament en català, la qual cosa, com diu ell mateix, no hauria de comportar cap sorpresa si la història d'aquest país hagués estat tan normal com es mereixia, atès que el català és el vehicle natural de comunicació científica a Catalunya. Tanmateix, la violència exercida sobre la nostra llengua des del 1939 en feia una exigència personal. S'han fet diverses edicions d'aquesta obra, traduïda després al castellà, que ha estat un manual d'iniciació als grans temes de l'economia política per a un bon nombre de generacions universitàries d'estudiants de Dret i de Ciències Econòmiques. Menys conegut, però d'igual interès per a la docència universitària, és el seu text *La planificación económica*, que formava part de la col·lecció de la biblioteca Salvat, en la qual van aparèixer diverses introduccions de gran qualitat sobre temes de ciències socials en els primers anys setanta, malauradament no reeditades perquè el benefici editorial ja estava fet, i tothom sap que la sensibilitat intel·lectual per a les qüestions socials ha anat quedant substituïda per una cultura més crematística.

No és possible enumerar en poques paraules la relació de publicacions, llibres i articles que ha anat realitzant J. M. Bricall al llarg de la seva vida acadèmica i intel·lectual. Tampoc ho crec necessari. Penso que pot ser més atractiu destacar aquells trets essencials que emmarquen la seva activitat investigadora. Tres punts de referència delimiten la seva manera de fer. En primer lloc, la consideració que l'economista ha d'ésser capaç de fer alguna cosa més que ésser observador passiu del curs i canvi dels cicles econòmics; en segon lloc, la certesa

que l'anàlisi històrica és imprescindible per comprendre els fenòmens econòmics del present i les possibles projeccions de futur; en tercer lloc, l'orientació dels pressupostos anteriors a l'objectiu central de la seva activitat investigadora i intel·lectual com a economista: l'economia de Catalunya i el seu desenvolupament. Aquesta ha estat, també, la seva manera d'entendre i de fer país.

Accepto el risc d'afirmar que un keynesià com J. M. Bricall signaria fil per randa les següents paraules de l'economista de Cambridge, escrites a *Treatise on money* un any després del crac del 29: "Els economistes es proposen una tasca massa fàcil i, alhora, inútil si en els períodes tempestuosos, solament poden dir-nos que, quan la tempesta hagi passat, la mar estarà, altre cop, en calma". Era una crítica brutal i directa a la teoria tradicional sobre l'automatisme en la consecució de l'equilibri malgrat les fluctuacions passatgeres. La gran depressió, la desocupació subsegüent i la incapacitat del sistema de recuperar-se per si mateix van demostrar la debilitat de l'economia neoclàssica. La denominada "revolució keynesiana" prenia el seu lloc i fixava una nova teoria general en la ciència econòmica.

Cal dir que J. M. Bricall ha marcat distàncies amb relació a un keynesianisme excessivament ideologitzat i confiat en la capacitat del sistema capitalista d'evitar les oscil·lacions cícliques i d'assolir la plena ocupació per mitjà d'una major intervenció dels poders públics. Més d'una vegada ha dit i escrit que convindria rescatar el pensament keynesià del domini de la ideologia per introduir-lo en el de la raó. D'altra banda, subratlla, aquesta és la funció pròpia de l'economia política.

En diversos articles, publicats principalment a *Papers de Seminari*, ha estudiat la teoria keynesiana bé directament, bé a través de les aportacions dels deixebles Piero Sraffa i Joan Robinson. En aquest sentit, vull destacar l'anàlisi que fa J. M. Bricall del fenomen de la incertesa i de la inversió com a variable independent en el pensament de Keynes, així com també de la renovació i crítica dels fonaments de l'economia política i, particularment, de l'obra de Ricardo i de Marx, per part de Piero Sraffa en relació amb la teoria del valor. Menció especial mereix el seu interès per Joan Robinson, sobre la qual ha publicat en francès *Introduction a l'analyse monétaire*, l'abril de 1985, i n'ha estudiat les situacions pròpies de l'anàlisi d'equilibri, especialment la crítica de les tesis d'Alfred Marshall sobre les posicions d'equilibri a llarg termini, i la interpretació de l'equilibri a curt termini en la teoria general de Keynes.

La major part d'estudis i treballs d'investigació de J. M. Bricall tenen relació amb l'economia catalana. Ha publicat diversos treballs sobre l'economia espanyola i catalana dels anys trenta i, en especial, sobre el període de la Guerra Civil. He d'esmentar, principalment, la seva investigació sobre la política econòmica i financera de la Generalitat en els anys 1936-1939, publicada en dos volums. El primer sobre l'evolució i les formes de la producció industrial i el segon sobre el sistema financer. L'objectiu de la recerca era l'estudi de la reconversió i adaptació de la indústria catalana, així com també el seu finançament, al fet del canvi revolucionari i de l'establiment de la nova economia.

La confrontació entre fer la guerra per guanyar la revolució o fer la revolució per guanyar la guerra va tenir efectes ben directes sobre el model econòmic que s'havia d'implantar a la Catalunya republicana. El Decret de col·lectivitzacions i control obrer, d'octubre de 1936, i els Decrets de S'Agaró, de gener de 1937, més coneguts com el Pla Tarradellas, van intentar ésser el marc legal que permetés conciliar les posicions confrontades per tal d'assegurar l'adequació de la indústria catalana a les necessitats de la guerra i la necessària intervenció pública en la política financera.

Tanmateix, és l'economia del present i del futur la que interessa més J. M. Bricall. El passat ha de servir, sobretot, per intentar no repetir els errors i per aprendre de la memòria històrica. Des del Centre d'Estudis de Planificació, del qual fou director d'estudis entre 1969 i 1977 i, posteriorment, entre 1980 i 1986, ha estat autor de treballs d'investigació individuals i col·lectius la majoria dels quals han tingut l'objectiu comú d'estudiar l'estructura i el desenvolupament de l'economia catalana. Entre d'altres estudis vull remarcar la direcció i redacció de part de les obres col·lectives *Industrialització a Catalunya, 1960-1977* i *Estructura i perspectives de l'economia andorrana*. He d'esmentar, també, algunes aportacions crítiques al monetarisme dominant en la crisi dels primers vuitanta, com són *Notes sobre demanda efectiva i crisi econòmica* i *La societat sense plena ocupació*, publicades el 1982 i el 1985, respectivament.

En arribar aquí és pertinent posar el contrapunt a la trajectòria acadèmica de J. M. Bricall: la seva activitat pública. Hi ha coneixences que marquen, i aquest és el cas de la seva relació amb Josep Tarradellas. Des de 1965, quan el va conèixer amb motiu de la investigació del doctorat, ha mantingut una estreta fidelitat política i amistat personal amb qui fou president de la Generalitat a l'exili i primer president de la Generalitat restituïda, com a expressió del triomf de la democràcia i de l'autonomia en les eleccions de juny de 1977. Secretari general de la Presidència entre els anys 1977 i 1979, conseller de Governació del Govern de la Generalitat fins el 1980, i diputat al Parlament de Catalunya entre els anys 1984 i 1986, J. M. Bricall ha estat i és una de les persones més conegudes en la seva identificació amb el tarradellisme. És complexa la definició d'aquest catalanisme, com també la d'altres, perquè s'identifica abans amb la personalitat que li dona el nom que en el conjunt d'idees que vol representar. Tanmateix, en un petit país com el nostre, la unitat a l'entorn del president, des dels temps de Prat de la Riba i de Macià fins els nostres dies, ha estat una manera d'afirmar i representar la identitat nacional de Catalunya. La unitat, sempre que sigui construïda des del pluralisme i no per la imposició, ens fa sentir més forts a l'hora de defensar els nostres drets.

J. M. Bricall és de les primeres persones que, procedents de l'oposició democràtica, va fer el salt de la lluita per la llibertat al govern en la llibertat. No és el mateix, encara que es complementen. L'ofici de governar no s'aprèn en un tancar i obrir d'ulls, com ha escrit Manel Ortínez en unes recents memòries. No es tracta, únicament, de saber redactar un decret o executar un pressupost. Per això hi ha l'administració. És qüestió de tenir el sentit de govern. Una figura història ad-

mirada per Josep Tarradellas i, també, per J. M. Bricall —Charles De Gaulle—, no en sabia, d'economia, i tampoc era cap especialista en l'administració, però tenia sentit de govern i sabia manar. J. M. Bricall també en sap, per bé i per mal. Perquè governar és, també, acceptar el risc de poder-se equivocar.

L'ofici de govern l'ha exercit, sobretot, des del Rectorat de la Universitat de Barcelona, entre els anys 1986 i 1994. Penso que no és exagerat afirmar que la concepció de govern universitari de J. M. Bricall ha estat paradigma d'una època en la qual s'ha produït una real transformació, quasi diria revolució, de la universitat a Catalunya. Ell, com altres rectors, ha cregut allò que la mateixa Llei de reforma universitària diu en el preàmbul: la incorporació d'Espanya —i de Catalunya— a les societats industrials avançades passa necessàriament per la seva plena incorporació al món de la ciència moderna. Alhora, es diu en el mateix proemi, "perquè la universitat pugui rendir a la societat allò que té dret a exigir d'aquella, a saber, qualitat docent i investigadora, caldrà assegurar i garantir les condicions de llibertat i d'autonomia, perquè solament en una universitat lliure podrà germinar el pensament investigador, que és l'element dinamitzador de la racionalitat moderna i d'una societat lliure".

La llibertat i l'autonomia són la condició *sine qua non* per a una universitat lliure i qualificada, però els recursos humans, financers i materials són imprescindibles per fer-les viure. J. M. Bricall, convençut que el sector públic ha d'ésser capaç no única ment de garantir la solidaritat, sinó també l'eficàcia, ha defensat sempre que la legítima demanda d'autonomia universitària i del finançament que l'ha de sostenir ha de tenir la contrapartida d'una gestió competent i flexible. No val demanar autonomia i després no exercir-la, acomodant-se a la mera i rutinària administració dels recursos. Com ell mateix va dir en la darrera obertura del curs 1993-94, "si les universitats han de gestionar-se racionalment, han de reclamar que la incertesa sobre el futur no sigui excessiva"; i, alhora, aprovava: "Tots entenem que no es pot reclamar sense exposar-ne les raons i després rendir-ne comptes".

La programació universitària, la política d'ensenyaments i el dret a l'autonomia de les universitats a la selecció del professorat, han estat temes recurrents en el discurs bricallà, que ha alçat la veu més d'un cop quan li ha semblat que la sensibilitat dels poders públics patia d'autisme en qüestions essencials al seu parer. Valgui'n d'exemple els seus mots sobre una assignatura pendent, especialment dolorosa: "la nostra Biblioteca necessita des de fa 150 anys l'ajut responsable d'un Estat que doni als llibres el lloc pressupostari que els pertoca. Però sobre això, totes les formes d'aquest Estat i de les seves administracions han mostrat una perfecta indiferència".

Vull donar un relleu especial a un dels trets que ha distingit més la seva actuació com a rector: la projecció europea. Ha estat vice-president de la Conferència de Rectors Europeus des de l'any 1989; representant dels rectors espanyols al Comitè Erasmus dependent de la Comissió Europea; membre del comitè de redacció de la Carta magna universitària, aprovada a Bolonya el setembre de 1988, i membre del Comitè Científic de MED-CAMPUS, programa de la comunitat euro-

pea de cooperació amb els països de la Mediterrània que no són membres de la Comunitat. Aquests càrrecs i funcions tenen una síntesi senzilla: modernitzar la nostra universitat i el nostre país, fer-los empenedors i competitius, exigeix sortir a fora. Comunicar-se amb els altres, no únicament per mostrar qui som, sinó per aprendre de l'altre i bastir conjuntament un projecte comú d'universitat europea.

El ja ex-rector de la Universitat de Barcelona ha merescut el reconeixement en els darrers anys d'altres institucions. Li ha estat concedit el Premi Humberto Biancamano (1988), les distincions Officier de l'Ordre des Palmes Acadèmiques (1989) i Officier de l'Ordre National du Merite (1993), i el doctorat *honoris causa* per la Universitat de Soka (Japó, 1990). Recentment, li ha estat atorgada la Creu de Sant Jordi (1994) i ha estat aprovada la seva investidura com a doctor *honoris causa* per la Universitat de París.

Intel·lectual universitari i polític empenedor són dues facetes indistriables de J. M. Bricall. Un intel·lectual prou pragmàtic que no s'acontenta amb el saber si no és per poder; un polític prou lúcid com per comprendre la ironia d'intel·lectuals no convencionals com el Dr. Jaume Vidal i Alcover, i fins i tot per tenir-hi complicitat. Una personalitat, en fi, que malgrat el seu tarannà pessimista posa la intel·ligència i l'energia al servei de millorar la realitat. Ell mateix citava el *Ricard II*, dient: "Milord, els savis no es queixen dels dolors presents, sinó que fan servir el present per impedir els dolors".

A J. M. Bricall li escauen les paraules que escrivia Bertrand Russell, un gran intel·lectual i, també, un gran pessimista del segle XX, en la postdata de la seva autobiografia: "En el món modern, els pobles són infeliços perquè amb freqüència ignoren moltes coses i mantenen costums, creences i passions que valoren més que la felicitat i, àdhuc, que la pròpia vida. He vist moltes persones, en aquesta època tan perillosa, que semblen enamorades del sofriment i de la mort, i que s'enfaden quan se'ls suggereix l'esperança. Pensen que l'esperança és irracional i que, instal·lades en la seva còmoda desesperança, simplement confronten la realitat. Jo no hi estic d'acord. Conservar l'esperança en aquest món requereix la nostra intel·ligència i la nostra energia". Ben segur que J. M. Bricall diria el mateix en el món trasbalsat d'avui, que el filòsof i matemàtic gal·lès no ha arribat a viure ni es va imaginar però que sí es temia.

Rector Magnífic, en la mesura que m'ha estat possible, he exposat la vida i l'obra de l'Excm. Senyor J. M. Bricall i Masip. Crec, doncs, haver dit suficient perquè, amb la vostra autoritat, li sigui atorgat el reconeixement dels seus mèrits. Per tant, Rector Magnífic, us demano que us digneu nomenar doctor *honoris causa* l'Excm. Senyor J. M. Bricall i Masip i incorporar-lo a la nostra Universitat.